

وزارت آموزش و پرورش

معاونت آموزش متوسطه

دفتر آموزش دوره اول متوسطه

واحد برنامه ریزی گروه های آموزشی

دبیرخانه کشوری کیفیت بخشی به فرآیند آموزش درس فرهنگ و هنر

شیوه نامه اجرایی

طراحی ملاک های ارزشیابی عملکردی و فرایند

محوردرس فرهنگ و هنر

در مدارس دوره ی اول متوسطه

سال تحصیلی ۹۷-۹۶

مقدمه و ضرورت:

برای عمق بخشیدن به فرایند یاددهی _ یادگیری و فعالیت های هنری دانش آموزان، ارزشیابی به عنوان بخش جدایی ناپذیر این فرایند باید به گونه ای خاص طراحی شود و اطلاعات مورد نیاز مربی و مربی طوری فراهم آید که به شناخت مسائل و مشکلات یادگیری، و روش های رفع این مشکلات و رسیدن به اهداف تعلیم و تربیت کمک نماید. با توجه به ماهیت درس فرهنگ و هنر، برای ارزشیابی از فعالیت های انجام شده در رشته های مختلف هنری، از رویکرد سنجش پویا به جای رویکردهای سنتی مرسوم که بیشتر جنبه ایستایی دارند باید استفاده شود. برای رسیدن به این مهم لازم است نتایج حاصل از ارزشیابی مورد تجزیه و تحلیل و توصیف قرار گیرد. علاوه بر این، از آنجا که برنامه درسی فرهنگ و هنر و مشخصاً تربیت هنری، بیشتر به کسب مهارت ها و ایجاد منش های تفکر توجه دارد، لازم است از روش ها، ابزارها و ملاک های مناسبی جهت ارزشیابی استفاده شود. همچنین با تکیه بر دانش و توانمندی های معلمان و طراحی "مناسب ملاک های ارزشیابی"، می توان شاهد رضایتمندی دانش آموزان و معلمان، کاهش مشکلات آموزشی در ارزشیابی، افزایش بهره وری معلمان و... بود. در این راستا و با توجه به راهکارهای ۱-۱۹ و ۲-۱۹ سند تحول بنیادین و بند های ۲-۱۵ و ۳-۱۵ و ۴-۱۵ از سند برنامه درسی ملی و به منظور افزایش توانمندی حرفه ای معلمان و مشارکت در امر طراحی و تدوین ملاک های ارزشیابی مناسب، دبیرخانه کشوری درس فرهنگ و هنر اقدام به برگزاری این برنامه نموده است؛ که در آن ملاک های ارزشیابی فصول مختلف کتب سه پایه طراحی و تدوین می گردد. لذا به منظور تحقق راهکارهای فوق این برنامه در درس فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه جهت دستیابی به اهداف زیر برگزار می گردد.

اهداف

کلی: کیفیت بخشی به فرایند یاددهی - یادگیری

طراحی و تدوین ملاک های ارزشیابی عملکردی و فرایند محور کتب فرهنگ و هنر با رویکرد برنامه درسی ملی

جزئی:

- ۱- مشارکت دبیران در امر طراحی و تدوین ملاک های ارزشیابی عملکردی و فرایند محور
- ۲- ارتقای توانمندی دبیران و عمق بخشیدن به محتوای آموزشی
- ۳- آشنایی دبیران با روش های مختلف ارزشیابی

- ۴- توجه خاص به جایگاه ارزشیابی در فرایند آموزش
 - ۵- محدود کردن اعمال سلیقه ها در فرایند ارزشیابی
 - ۶- رسیدن به ملاک های ثابت ارزشیابی در رشته های مختلف هنری
 - ۷- انتشار یافته های دبیران در طراحی ارزشیابی عملکردی فرایند محور و ایجاد بانک اطلاعاتی فعال و کارآمد در سطح کشور در حوزه هنرهای مختلف
- کمی:

۱- تحت پوشش قرار دادن حداقل ۳۰ درصد دبیران فرهنگ و هنر سراسر کشور

۲- طراحی ۳۲ ملاک ارزشیابی عملکردی (هر استان یک طراحی)

تعریف:

این برنامه با هدف توسعه توانمندی دبیران فرهنگ و هنر و مشارکت آنان در طراحی ملاک های ارزشیابی مناسب با رویکرد برنامه درس ملی و سند تحول بنیادین در بین داوطلبین صورت می پذیرد. در این برنامه تلاش می شود با استفاده از خلاقیت دبیران فرهنگ و هنر سراسر کشور (تخصصی و غیر تخصصی) به صورت تیم های دو یا سه نفره اقدام به طراحی و تدوین ملاک های ارزشیابی عملکردی و فرایند محور در خصوص محتوای کتب فرهنگ و هنر سه پایه دوره اول متوسطه گردد و بر اساس موضوعات دروس این کتب مانند، سفالگری، گلیم بافی، پته دوزی، هنرهای نمایشی، هنرهای آوایی و ... و با رویکرد درس ملی و توجه خاص به ارزشیابی عملکردی و فرایند محور، که تقسیم بندی های آن پس از هماهنگی با سرگروه های استان ها توسط دبیرخانه صورت پذیرفته است، اقدام به طراحی ملاک ها گردد. همچنین در این برنامه باید تلاش شود سرگروه های مناطق و استان ها فرایند طراحی و تدوین ملاک ها را مورد حمایت قرار داده و با برگزاری کارگاه های مناسب و حمایت علمی و عملی از تیم هایی که اعلام آمادگی نموده اند، گزارش روند کار را همراه با ملاک های برگزیده و فرم داوری جهت راهیابی به مراحل بعدی ارائه نمایند. دبیرخانه پس از انتخاب ملاک های برگزیده، با هماهنگی دفتر دوره اول متوسطه، اقدام به نشر آثار نموده و در اختیار دبیران سراسر کشور قرار خواهد گرفت. شایسته است یکی از اعضای تیم، از دبیران غیر تخصصی که ابلاغ تدریس درس فرهنگ و هنر دارد، انتخاب گردد.

ویژگی های ملاک های طراحی ارزشیابی مورد انتظار

در این فعالیت باید تلاش شود طراحی ملاک های ارزشیابی در راستای اهداف برنامه درس ملی، اهداف و انتظارات هر فصل درسی باشد. همچنین ملاک های ارزشیابی عینی و قابل تبدیل به داده های کمی و کیفی بوده و از توزیع مناسبی در خصوص داده های کمی با فعالیت مدنظر هر فصل داشته باشد. ملاک های تدوین شده قابلیت اجرایی داشته و امکان تجزیه تحلیل و نقد هنری فعالیت های دانش آموز در قالب

خودارزیابی و دگرارزیابی در آن پیش بینی شده باشد. توجه به تفاوت‌های فردی دانش آموزان جهت کسب شایستگی‌ها (در نظر گرفتن پیشرفت دانش آموز در فرایند یاددهی-یادگیری) مورد انتظار است. لازم و ضروری است که ارائه تعریفی مناسب، جامع، شفاف و گویا از ملاک‌های ارزشیابی بعمل آمده و هرکدام از ملاک‌ها در چند سطر توضیح داده شوند. مدنظر قرار دادن ملاک‌های ارزشیابی جهت ایجاد فرصت برای اصلاح مداوم موقعیت دانش آموز و محدود بودن ملاک‌های ارزشیابی طراحی شده (حداکثر ۵ عنوان) نیز مورد انتظار است. ملاک‌های ارزشیابی قابلیت تعمیم به پایه‌های تحصیلی دیگر را نیز داشته باشد.

مخاطبین:

۱- کلیه دبیران فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه (تخصصی و غیر تخصصی)

۲- سرگروه‌های درس فرهنگ و هنر مناطق و استان‌ها (در صورت نداشتن مسئولیت داوری)

گستره اجرا:

این برنامه در سه سطح منطقه‌ای، استانی و کشوری انجام می‌پذیرد؛ که در هر سطح **یک طرح از ملاک‌های ارزشیابی** انتخاب و به سطح بالاتر راه خواهد یافت. منتخبین هر سطح توسط بالاترین مقام مسئول آن سطح مورد تقدیر قرار خواهند گرفت.

شرایط داوری:

از آنجایی که سازماندهی عوامل متعدد و موثر در طراحی ملاک‌های ارزشیابی عملکردی و فرایند محور در یک موضوع درس توسط دبیر صورت می‌پذیرد. لذا داوری از آن باید بر اساس معیارها و ملاک‌هایی صورت پذیرد که متضمن ارزشیابی دقیق از کلیه عوامل تاثیرگذار باشد و از سوی دیگر داوران ترکیبی از افراد با تخصص‌های مختلف باشند که امکان داوری نسبتاً صحیح را فراهم سازند.

تیم داوری:

پیش بینی ۳ نفر عضو تیم داوری به شرح زیر:

۱- دو نفر داور تخصصی

۲- یک نفر داور آشنا با روش‌های ارزشیابی

عناوین دروس محوله به استان ها جهت طراحی ملاک های ارزشیابی عملکردی فرایند محور:

ردیف	استان	موضوع درسی
۱	آذربایجان شرقی	هنرهای زیرلاکی
۲	آذربایجان غربی	سفالگری
۳	اردبیل	طراحی
۴	اصفهان	خوشنویسی
۵	البرز	تصویر سازی
۶	ایلام	طراحی
۷	بوشهر	هنرهای نمایشی
۸	تهران	هنرهای نمایشی
۹	چهار محال و بختیاری	گلیم بافی
۱۰	خراسان جنوبی	هنرهای زیرلاکی
۱۱	خراسان رضوی	هنرهای آوایی
۱۲	خراسان شمالی	سفالگری
۱۳	خوزستان	هنرهای آوایی
۱۴	زنجان	نقاشی
۱۵	سمنان	سوزن دوزی سنتی
۱۶	سیستان و بلوچستان	نقاشی
۱۷	فارس	گرافیک
۱۸	قزوین	عکاسی
۱۹	قم	هنرهای زیرلاکی
۲۰	کردستان	تصویر سازی
۲۱	کرمان	سوزن دوزی سنتی
۲۲	کرمانشاه	عکاسی
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	طراحی
۲۴	گلستان	گلیم بافی
۲۵	گیلان	گرافیک
۲۶	لرستان	گرافیک
۲۷	مازندران	طراحی نقوش تزئینی
۲۸	مرکزی	خوشنویسی
۲۹	هرمزگان	سوزن دوزی های سنتی
۳۰	همدان	سفالگری
۳۱	یزد	طراحی نقوش سنتی
۳۲	شهرستان های تهران	تصویر سازی

تقویم اجرای برنامه طراحی ملاک های ارزشیابی:

زمان	اقدامات مورد انتظار
مهر	طراحی و تبیین برنامه توسط دبیرخانه
آبان	ارسال بخشنامه برنامه عملیاتی به استان ها، شهرستان ها و مناطق
آذر	ارسال شیوه نامه برنامه به استان ها، شهرستان ها و مناطق
دی	برگزاری کارگاه های آموزشی ارزشیابی استانی و شهرستانی جهت کلیه دبیران (تخصصی و غیر تخصصی) توسط سرگروه های آموزشی و اعلام آمادگی تیم ها جهت شرکت در این برنامه و شروع فعالیت دبیران با هدایت و راهنمایی سرگروه های آموزشی استان ها، شهرستان ها و مناطق و تهیه گزارش از روند اجرای برنامه توسط سرگروه ها
بهمن	ادامه فعالیت دبیران با هدایت و راهنمایی سرگروه های آموزشی استان ها، شهرستان ها و مناطق و تهیه گزارش از روند اجرای برنامه توسط سرگروه ها
اسفند	ادامه فعالیت دبیران با هدایت و راهنمایی سرگروه های آموزشی استانها، شهرستان ها و مناطق و تهیه گزارش از روند اجرای برنامه توسط سرگروه ها
فروردین	جمع آوری ملاک های ارزشیابی توسط گروه های شهرستان ها و مناطق و ارسال به گروه های استان
اردیبهشت	انتخاب طرح ملاک های ارزشیابی برگزیده استان ها و ارسال به دبیر خانه و بررسی آثار رسیده توسط دبیرخانه
خرداد	معرفی برگزیدگان انعکاس طرح ملاک های ارزشیابی برگزیده به دفتر دوره اول متوسطه
تیر	انتشار مجموعه ملاک های برگزیده

نمون برگ ارزیابی از طراحی ارزشیابی عملکردی فرایند محور درس فرهنگ و هنر

استان.....موضوع ارزشیابی.....

نام و نام خانوادگی اعضای گروه: منطقه / شهرستان:				
ردیف	انتظارات عملکردی	امتیاز	امتیاز کسب شده	توضیحات
۱	طراحی ملاک های ارزشیابی در راستای اهداف برنامه درس ملی است.	۵		
۲	ارائه ملاک های ارزشیابی در راستای اهداف و انتظارات هر فصل درسی است.	۵		
۳	ملاک های ارزشیابی عینی و قابل تبدیل به داده های کمی و کیفی است.	۱۵		
۴	توزیع متناسب داده های کمی با فعالیت مدنظر در دروس .	۱۰		
۵	قابلیت اجرایی بودن ملاک های ارزشیابی	۱۵		
۶	امکان تجزیه تحلیل و نقد هنری دانش آموز در قالب خودارزیابی و دگرازیابی در ملاک های تدوین شده لحاظ شده است.	۱۰		
۷	توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان جهت کسب شایستگی ها (در نظر گرفتن پیشرفت دانش آموز در فرایند یاددهی یادگیری)	۱۰		
۸	ارائه تعریفی مناسب، جامع، شفاف و گویا از ملاک های ارزشیابی	۳۰		
۹	مدنظر قرار دادن ملاک های ارزشیابی جهت ایجاد فرصت برای اصلاح مداوم موقعیت دانش آموز	۱۰		
۱۰	محدود بودن ملاک های ارزشیابی (حداکثر ۵ عنوان)	۵		
۱۱	قابل تعمیم بودن ملاک های ارزشیابی به پایه های دیگر تحصیلی	۵		
۱۲	جمع امتیازات	۱۲۰		

تاریخ

امضا

نام و نام خانوادگی داور

گذری کوتاه بر ارزشیابی عملکردی

تعاریف ارزشیابی

ارزشیابی فرایند جمع آوری اطلاعات در باره یادگیرندگان به منظور کمک به تصمیم گیری در مورد رشد و پیشرفت آنان است.

ارزشیابی به فرایند جمع آوری و تفسیر نظامدار شواهدی است که در نهایت به قضاوت ارزشی با چشم داشت به اقدامی معین بیانجامد «بیبای به نقل از ولف».

ارزشیابی فرایندی منظم برای تعیین و تشخیص میزان پیشرفت یادگیرندگان در رسیدن به هدف های آموزشی است «گروند لاند، ۱۹۷۱»

ارزشیابی فعالیت های هنری، شامل قضاوت درباره کیفیت فعالیت ها، عملکرد و کوشش های هنری دانش آموزان و محصولات هنری تولید شده توسط آنها و مقایسه نتایج حاصل با هدف های از پیش تعیین شده برنامه درسی فرهنگ و هنر است. از آنجا که از نتایج حاصل از ارزشیابی برای بهبود فرایند یاددهی یادگیری استفاده می شود، می توان از آن به عنوان جزئی جدایی ناپذیر از این فرایند نام برد. در واقع ارزشیابی سنجشی است برای یادگیری.

تعریف فرایند

فرایند مسیر و جریانی است که طی می شود تا ورودی ها به خروجی ها تبدیل شوند. در این مسیر عملیات و فعالیت هایی اتفاق می افتد تا بر ورودی ها اثر گذاشته و آن ها را معطوف و مرتبط به هدف و نتیجه که همان خروجی یا برونداد سیستم نام دارد، برساند. هر آنچه که در این مسیر اتفاق می افتد تا بهترین محصول نصیب سازمان یا مؤسسه شود، فرایند نام دارد.

ارزشیابی فرایند محور

در کنار ارزشیابی از میزان یادگیری که مربوط به ارزشیابی پایانی و نتیجه محور برای گذر از دوره ها و پایه های تحصیلی صورت می گیرد، نیازمند توجه به ارزشیابی برای بهبود یادگیری هستیم. در این رویکرد به دنبال سنجش میزان یادگیری بچه ها و حتی استدلال آن ها نیستیم بلکه هدف ما از ارزشیابی کمک به عمیق شدن یادگیری است. برای این منظور نیازمند بهره گیری از راهبردهای ارزشیابی فرایند محور هستیم. این نوع ارزشیابی کاملاً با راهبردهای تدریس فعال مرتبط است. به عبارت دیگر، ارزشیابی فرایند محور زمانی امکان تحقق در کلاس های درس را دارد که معلمان و اساتید از راهبردهای تدریس فعال و گروهی بهره بگیرند. این نوع ارزشیابی رابطه تنگاتنگ و در هم تنیده با فرایند تدریس دارد. در فرایند تدریس فعال (کاوشگری، تعاملی، دست ورزی و...) امکان ارزشیابی فرایندی مهیا می شود. همچنین باید یادآور شد که رویکرد مناسب جهت توسعه مهارت تفکر، ارزشیابی فرایند محور است. در این رویکرد نحوه یادگیری بچه ها در زمان: جمع آوری اطلاعات، فرضیه ساختن، آزمایش کردن، دست ورزی و ساخت و تولید، بحث و گفت گو، گزارش دادن، نقد و بررسی، خود ارزیابی و ... مشاهده می شود و با ابزارهای ساده ای چون چک لیست وضعیت تلاش و فرایند یادگیری آن ها ثبت و بازخورد داده می شود.

اهمیت سنجش عملکردی

یک دسته از روش های سنجش واقعی یا اصیل سنجش عملکردی نام دارد. در سنجش عملکردی یا آزمون عملکردی فرایندها و فراورده های یادگیری دانش آموزان و دانشجویان به طور مستقیم سنجش می شوند. معلمان باید موقعیت هایی را تدارک ببینند که در آن رفتار یادگیرندگان را به طور مستقیم مشاهده و سنجش نمایند.

سنجش فرایند و فراورده ی یادگیری

آزمون های عملکردی با فرایند یا شیوه ی اجرا، فراورده یا محصول کار، و یا ترکیبی از این دو سر و کار دارند. ماهیت عملکرد مورد سنجش مشخص می کند که تاکید بر چه قسمتی باید باشد. بعضی از عملکردها به محصولات یا فراورده های ملموس و عینی نمی انجامد؛ مانند کار کردن با وسایل آزمایشگاهی، سخنرانی کردن، نواختن آلات موسیقی و انجام دادن فعالیت های ورزشی نظیر شنا کردن یا پرتاب کردن توپ. این گونه فعالیت ها را باید ضمن انجام دادن سنجش کنیم و لذا با شیوه ی اجرا یا فرایند عمل سروکار داریم. در بعضی زمینه های عملکردی دیگر، محصول یا فراورده مورد تاکید است و توجه چندانی به فرایند یا شیوه اجرا نمی شود، لذا آنچه تولید می شود بیشتر اهمیت دارد تا فرایند تولید آن. با توجه به این که در درس فرهنگ و هنر متوسطه اول رویکرد اصلی تربیت هنری است، بنابراین هم فرایند و هم محصول تولید شده از اهمیت برخوردار است.

ضرورت توصیف فعالیت و آثار هنری خلق شده

برای عمق بخشیدن به فرایند یاددهی _ یادگیری فعالیت های هنری دانش آموزان، ارزشیابی به عنوان بخش جدایی ناپذیر این فرایند باید به گونه ای خاص طراحی شود و اطلاعات مورد نیاز مربی و مربی طوری فراهم آید که به شناخت مسائل و مشکلات یادگیری، و روش های رفع این مشکلات و رسیدن به اهداف تعلیم و تربیت کمک کند. برای رسیدن به این مهم لازم است نتایج حاصل از ارزشیابی مورد تجزیه و تحلیل و توصیف قرار گیرد. علاوه بر این، از آنجا که برنامه درسی فرهنگ و هنر و مشخصاً تربیت هنری، بیشتر به کسب مهارت ها و ایجاد منش های تفکر توجه دارد، لازم است از روش ها و ابزارهای کیفی مانند پوشه کار، ابزارهای مبتنی برمشاهده (مقیاس درجه بندی و...)، خود ارزشیابی، دیگر ارزشیابی (همسال سنجی) و بحث و گفت وگوهای کلاسی استفاده شود. نتیجه اطلاعات جمع آوری شده با روش ها و ابزارهای یادشده، به معلم اجازه می دهد که توصیفی از فرایند فعالیت هنری و محصول هنری تولید شده، توانایی ها و مهارت های کسب شده، استعدادها، تمایلات و علایق دانش آموز در زمینه های هنری و درجهت اهداف برنامه درسی فرهنگ و هنر تهیه کند. معلم از این طریق می تواند چگونگی رشد و پیشرفت هنری هر دانش آموز را به خود او و والدینش، اولیای مدرسه و هر یک از عناصر نظام آموزش و پرورش نشان دهد و درباره آنها به بحث بپردازد. این توصیف ها، که حاصل سنجش ها و ارزشیابی ناشی از آن است، در کارنامه و پرونده تحصیلی دانش آموزان ثبت می شود و برای شناخت، راهنمایی و هدایت آنان در آینده مورد استفاده قرار می گیرد.

اصول ارزشیابی فعالیت های هنری دانش آموزان

- ۱ - ارزشیابی فعالیت های هنری دانش آموزان به طور تکوینی و در جریان فعالیت ها انجام می شود.
- ۲ - ارزشیابی پیشرفت هردانش آموز نسبت به فعالیت هایی که خود او انجام می دهد و با توجه به اصل تفاوت های فردی سنجیده می شود.
- ۳ - در ارزشیابی لازم است به نوع ابزار و وسایل و موادی که هر دانش آموز استفاده می کند، توجه شود؛ زیرا نوع و کیفیت آنها در انجام فعالیت و محصول نهایی مؤثر است.
- ۴ - در ارزشیابی، رشد توانایی های هنری و استعدادها و تمایلات فردی دانش آموزان مورد توجه قرار می گیرد.
- ۵ - در ارزشیابی، به فرایند فعالیت و به محصول نهایی طوری توجه می شود تا دانش آموزان به استمرار بخشیدن به کارها و فعالیت های هنری خود تشویق شوند.
- ۶ - ارزشیابی فعالیت های هنری فرایندی پویاست که با مشارکت معلم، دانش آموز(خود ارزشیابی) و سایر همکلاسی های او (دیگر ارزشیابی یا همسال سنجی) انجام می شود.
- ۷ - در ارزشیابی فعالیت های هنری، ویژگی های هنری مثبت و برجسته اثر هر دانش آموز مورد توجه و تأکید قرار می گیرد.
- ۸ - تمامی فعالیت های هنری دانش آموزان، جذاب و با ارزش است؛ بنابراین، از مطرح کردن قضاوت هایی که به یأس و ناامیدی و از بین رفتن انگیزه فعالیت هنری آنها منجر می شود، باید پرهیز کرد.
- ۹ - بهتر است ارزشیابی از فعالیت های هنری دانش آموزان به صورت تلفیقی (کمی و کیفی) انجام شود؛ بنابراین، نباید در هر جلسه به فعالیت ها و محصولات هنری آنها نمره کمی داده شود؛ بلکه در پایان هر فصل کتاب فرهنگ و هنر و بر اساس فعالیت ها و پیشرفت دانش آموزان نمره ای ثبت گردد و در دیگر جلسات بررسی آفرینش های هنری دانش آموزان به روش کیفی(توصیفی) انجام پذیرد.

هدف های ارزشیابی از فعالیت های هنری

- ۱ - تشخیص نیازها، علایق و استعداد های دانش آموزان برای پرورش آنها و ایجاد زمینه جهت شکوفایی خلاقیت هنری
- ۲ - کسب آگاهی از میزان پیشرفت هنری دانش آموزان و حصول اطمینان از تحقق اهداف برنامه درسی هنر
- ۳ - اصلاح و بهبود فرایند یاددهی - یادگیری
- ۴ - توجه به رشد همه جانبه دانش آموزان و تفاوت های فردی در فرایند یاددهی - یادگیری
- ۵ - تقویت اعتماد به نفس در دانش آموزان
- ۶ - افزایش بهداشت روانی محیط های آموزش رسمی درس فرهنگ و هنر
- ۷ - ارتقای تحصیلی دانش آموزان.

چگونگی اجرای ارزشیابی فعالیت های هنری دانش آموزان

ارزشیابی فعالیت های هنری دانش آموزان را می توان به دو شکل فرایندی و پایانی انجام داد. معلم به وسیله ارزشیابی فرایندی می تواند در هر جلسه ضمن مشاهده فرایند تولید هنری دانش آموزان، برگه ارزشیابی فعالیت های هنری تعدادی از آنها را تکمیل کند (بهتر است توصیفی باشد). بهتر است این ارزشیابی به کمک خود دانش آموزان صورت پذیرد و با استفاده از خود ارزشیابی، دیگر ارزشیابی (همسال سنجی) و ارزشیابی توسط معلم صورت گیرد. او همچنین موارد خاصی را که به نظرش می رسد، در این برگه ثبت می کند و مواردی را که از نظر او ضرورت دارند، در پوشه کار دانش آموزان یا دفتر یادداشت خودش می نویسد. همچنین، در پایان تدریس هر فصل از کتاب و پایان هر نیمسال تحصیلی، بر اساس پوشه کار دانش آموز نمره ای ثبت می گردد؛ که به عنوان نمره مستمر و پایانی به دفتر آموزشگاه جهت ثبت در کارنامه ارائه می گردد. چون عناوین و محتوای فصول کتاب فرهنگ و هنر متنوع است و چگونگی فعالیت دانش آموزان در هر بخش و هر فصل نیز متفاوت می باشد، می توان نمره مستمر و پایانی در کارنامه دانش آموز را یک نمره ثبت نمود.

ضرورت دارد معلم در اجرای طراحی آموزشی خود، به مدیریت زمان در هر جلسه درس هنر اهمیت دهد؛ به گونه ای که علاوه بر ارزشیابی ای که طی فرایند فعالیت هنری دانش آموزان انجام می دهد، فرصت کافی برای ارزشیابی پایانی نیز داشته باشد. در پایان هر جلسه از کلاس هنر برای فعالیت های هنرهای تجسمی، سنتی و خوشنویسی، شما می توانید به کمک بچه ها یک نمونه را انتخاب کنید. این انتخاب می تواند تصادفی باشد یا به دلیل ویژگی درخور توجه یک اثر خاص انجام گیرد؛ برای مثال، در یک اثر نقاشی، روش خاصی در رنگ آمیزی به کار رفته است یا خلاقیت ویژه ای وجود دارد که خوب است همه بچه ها به آن دقت کنند. در ابتدا، دانش آموزی که آن اثر هنری را تولید کرده است، کار خود را به سایر دانش آموزان نشان می دهد و با توضیح مختصری، مراحل انتخاب ایده، پرورش ایده و اجرای ایده خود را برای دوستانش توضیح می دهد: چگونه فکر کرده است؟ چگونه انتخاب کرده است؟ کار خود را از کجا و با چه ابزار و موادی شروع کرده است؟ این گفت و گو را می توانید به صورت گروهی ترتیب دهید. در پایان، نوبت معلم است که علاوه بر جمع بندی همه نظرها، نظر خود را در مورد اثر هنری خلق شده بگوید: ویژگی های مثبت کار چیست؟ برای بهتر شدن کار، رعایت چه نکته های دیگری لازم است؟

ارزشیابی پایانی در پایان هر نیم سال نیز به بررسی پوشه کار دانش آموزان و ترسیم نمای کلی از میزان تحقق اهداف آموزشی برای هر یک از دانش آموزان اختصاص دارد.

چگونگی ارزشیابی کیفی فعالیت های هنری دانش آموزان

برای همه رشته های هنری کتب فرهنگ و هنر، می توان یک مقیاس درجه بندی تهیه نمود. مقیاس درجه بندی شیوه نظامداری است برای گزارش قضاوت های معلم درباره فعالیت های هنری که مورد بررسی قرار می دهد. در مقیاس درجه بندی یا برگه ارزشیابی فعالیت های هنری، برای همه رشته های هنری، تعدادی ویژگی، متناسب با اهداف درس ها و در مقابل این ویژگی ها یک مقیاس چهاردرجه ای (خیلی خوب، خوب، قابل قبول، نیازمند آموزش و تلاش بیشتر) نوشته شود. انتظارات عملکردی مندرج در ابتدای هر درس می تواند در این زمینه به شما بسیار کمک کند.

خیلی خوب؛ یعنی کار خیلی خوب است و به هیچ نظارتی نیاز ندارد و بالاتر از حد انتظار است.

خوب؛ کار خوب است اما گاه نیاز به نظارت دارد و در حد انتظار است.

قابل قبول؛ یعنی کار قابل قبول است اما به نظارت فراوان یا کمک غیرمستقیم نیاز دارد.

نیازمند آموزش و تلاش بیشتر؛ یعنی کار ضعیف است و به کمک مستقیم نیاز دارد.

می توان در هر جلسه فعالیت دانش آموزان را بررسی و ارزشیابی به صورت کیفی (توصیفی) در پوشه کارشان و یا در کاربرگ معلم ثبت نمود و یا در هر نیمسال تحصیلی حداقل دوبار برگه ارزشیابی دانش آموزان را تکمیل کرد: یک بار در طول نیمسال تحصیلی و یک بار در پایان نیمسال تحصیلی. بار اول در طول نیم سال تحصیلی با مشاهده فرایند فعالیت های دانش آموز در تولید محصولات هنری برگه را تکمیل گردد. می توان در هر جلسه درس فرهنگ و هنر برگه چند دانش آموز را تکمیل کرد. به این ترتیب، در پایان یک نیمسال همه دانش آموزان کلاس برگه تکمیل شده خواهند داشت. در پایان نیمسال نیز از دانش آموزان بخواهید پوشه کار خود را کامل و مرتب همراه بیاورند.

با مشارکت خودشان پوشه کار را بررسی و مجدداً برگه ارزشیابی کامل شود. در مورد فعالیت های هنری آوایی و نمایش، که محصول عینی ندارد، با مراجعه به فهرست فعالیت ها و طرح چند سؤال کوتاه از دانش آموز و مشاهده فعالیت های دانش آموزان بر اساس مطالب خواسته شده در درس در طی فرایند تدریس، در مقیاس چهار درجه ای ارزشیابی او علامت مناسب بگذارید. در مورد فعالیت های نقاشی و کاردستی، که محصول عینی دارند، از دانش آموز بخواهید بهترین کار خود را از پوشه انتخاب و برای ارزشیابی ارائه کند. ارزیابی میزان دستیابی به اهداف ثانویه درس هنر و یا ارزشیابی مهارت های فرایندی که در فرایند همه فعالیت های یادگیری به طور مشترک وجود دارند و در همه ساعت های درس هنر قابل مشاهده هستند نیز به همین نحو می باشد.

روش ها و ابزار های ارزشیابی

ابزار های ارزشیابی از فعالیت ها و محصولات هنری دانش آموزان عبارت اند از:

۱ - پوشه کار فعالیت های هنری: پوشه کار مجموعه شواهد نظامدار و سازمان یافته ای از فعالیت های دانش آموزان است. معلم با استفاده از این شواهد بر سطح رشد دانش، مهارت و نگرش های فراگیرندگان نظارت می کند. دانش آموزان در جمع آوری شواهد، انتخاب ملاکها و قضاوت های ارزشی آن مشارکت دارند.

هریک از دانش آموزان از ابتدای سال یک پوشه مناسب برای فعالیت های هنری خود تهیه می کند. روی این پوشه نام و نام خانوادگی و نام کلاس خود را می نویسد. در داخل پوشه یک برگ فهرست فعالیت های هنری برای ثبت فعالیت ها قرار می دهد. در این برگه، تاریخ، شماره ردیف، عنوان فعالیت، و توضیح فعالیت انجام شده در هر جلسه ثبت می شود.

برای فعالیت هایی مثل هنرهای آوایی و نمایشی که محصولی مانند نقاشی ندارد، تنها ثبت فعالیت کافی است و نمونه ای در پوشه کار اضافه نخواهد شد. برای بعضی از فعالیت ها که بزرگ اند و در پوشه جا نمی گیرند و یا دست سازه هایی مانند پایه ماشه و یا انواع دوخت ها، می توان از یک پاکت یا جعبه مناسب استفاده کرد. پشت هر برگه نقاشی یا کاردستی حتماً باید شناسنامه کار را نوشت و آنها را به ترتیب شماره و تاریخ در پوشه کار قرار داد. حتی جلساتی را که دانش آموز غایب است، می تواند در پوشه کار خود ثبت کند. در پایان هر نیم سال در همه پوشه های کار یک کلاس باید بتوان فعالیت های هنری را که طی نیمسال انجام شده است، مشاهده و بررسی نمود.

۲- خودارزیابی: قضاوت و ارزشیابی دانش آموزان درباره خود و توانایی هایشان، فعالیت و یا اثر هنری خلق شده توسط وی است. در این نوع ارزشیابی، دانش آموز با انجام فعالیت (خودارزیابی) درک درستی از میزان دستیابی خود به اهداف یک فعالیت هنری خواهد داشت. علاوه بر این، لازم است معلم شرایطی را فراهم کند تا دانش آموزان کار هنری خود را توصیف و تجزیه و تحلیل کنند، احساسات خود را نسبت به آن بیان نمایند و در پایان بگویند برای ارائه بهتر یک فعالیت یا محصول هنری در آینده، چه کارهایی بهتر است انجام شود.

اگرچه با ارائه بخشی تحت عنوان خودارزیابی در انتهای هر درس از کتاب دانش آموز و انجام آن توسط دانش آموزان، آنها می توانند درک روشنی از توانایی های خود در دستیابی به اهداف، مفاهیم و مهارت های مرتبط با فعالیت های هنری مختلف به دست آورند؛ اما شما می توانید با استفاده از تهیه سیاهه ای به دانش آموزان کمک کنید تصویر واضح تری از نیازها، توانایی ها و علایق خود داشته باشند. تلاش شود این سیاهه با توجه به انتظارات عملکردی عامی که در تمام رشته های هنری مدنظر است، تهیه شود و از دانش آموزان بخواهید در پایان هر نیم سال تحصیلی آن را پر کنند.

۳- دیگرارزشیابی و ارزشیابی گروهی: در فرایند اجرای فعالیت های هنری در گروه های کاری، دانش آموزان به طور فعال و به صورت گروهی به بحث و تبادل نظر درمورد فرایند و نتایج حاصل از فعالیت های هنری خواهند پرداخت و با توجه به نتایج ارزشیابی گروهی به همکاری با یکدیگر ادامه خواهند داد. از این طریق یادگیری دانش آموزان توسط هم سالانشان عمیق شده و کیفیت آثارشان بهبود خواهد یافت.

روش ارزشیابی خلاقیت دانش آموزان

شناخت مفاهیم درسی در رشته های مختلف هنری و به کارگیری یا رعایت آنها در فعالیت های عملی یکی از معیارهای ارزشیابی این برنامه است. برای مثال، استفاده از کادر مناسب در عکاسی یا ایجاد بافت های متنوع در نقاشی از معیارهای ارزشیابی است. تربیت هنری و پرورش خلاقیت شاگردان با روش تغییر نگرش به پدیده های گوناگون و تقویت مهارت مشاهده و انجام فعالیت های هنری محقق می شود. بنابراین، اگر معلم در طول اجرای برنامه های بخش هنرهای تجسمی متوجه تغییر و دگرگونی مثبتی در روش مشاهده و جست و جوی شاگردان شود و یا دریابد که توجه و علاقه آنها به فعالیت ها یا رشته های هنری، تاریخ هنر ایران و میراث فرهنگی و هنری افزایش یافته است یا ببیند که نمونه های جالبی یافته اند و یا میان پدیده های طبیعی و آثار هنری ارتباطی کشف کرده اند، به آنها امتیاز ویژه ای می دهد. با توجه به اینکه فعالیت خلاقه یکی از مهم ترین اهداف برنامه فرهنگ و هنر دوره اول متوسطه است، در ارزشیابی فعالیت های انجام

شده، روند خلاقه در مراحل اجرا و درجه خلاقیت در محصول نهایی مورد توجه معلم قرار می گیرد. با توجه به مطالب ارائه شده، خلاقیت به دو نحو صورت می گیرد:

۱- طراحی و اجرای پدیده ای جدید.

۲- هر نوع تغییری که در جهت بهبود موجود ایجاد شود.

بنابراین، ارزشیابی درجه خلاقیت محصول نهایی براساس این دو معیار انجام می شود. در بخش تجسمی، طراحی ها و نقاشی هایی که جدید و بی نظیرند، نسبت به نمونه هایی که از پدیده های طبیعت الهام گرفته شده اند امتیاز بیشتری می گیرند. همچنین هر قدر فاصله ایده هنری ارائه شده از موضوع مورد نظر بیشتر باشد، میزان خلاقیت شاگرد در انجام فعالیت بیشتر است. برای نمونه، در ارائه ایده های متنوع از مداد طراحی، مدادی که به شکل گیره رخت طراحی کرده اند یا مدادی که آن قدر نرم و انعطاف پذیر طراحی شده است که می توان آن را گره زد از خلاقیت بیشتری برخوردارند.

یکی دیگر از معیارهای ارزشیابی خلاقیت، ایجاد ارتباط میان پدیده هایی است که به طور معمول میان آنها ربط منطقی وجود ندارد. بنابراین، هر قدر فاصله ایده خلاقانه از کاربرد یا کارکرد اصلی آن بیشتر باشد یا مورد مصرف بسیار مناسبی برای کاربرد جدید داشته باشد یا رابطه منطقی کمتری میان دو پدیده موجود باشد، میزان خلاقیت اثر بیشتر است. همچنین استفاده مناسب از مواد در دسترس برای ارائه یک ایده خلاقه یا ایجاد رابطه ای جدید میان دو پدیده غیر مرتبط، مانند استفاده از سوزن منگنه برای ساختن آسمان خراش، نشانه تفکر خلاق است. جست و جو برای یافتن ایده، ارائه طرح های ذهنی و ترسیم طرح ساده شده آنها، انتخاب بهترین نمونه برای اجرا، تصمیم گیری برای شیوه اجرا (به صورت دوبعدی یا سه بعدی)، تهیه مواد و وسایل مورد نیاز و اجرای کار، مراحل طراحی خلاقه را تشکیل می دهند. معلم به صورت آگاهانه فرایند کار را در نظر می گیرد و تلاش دانش آموزان را برای رسیدن به نتیجه نهایی مورد توجه قرار می دهد. در صورتی که شاگردی موفق به اجرا نشود یا کارش در انتها خراب شود، تلاش او در تجربه راه های مختلف، به کارگیری مواد گوناگون، استفاده از ابزارهای ابداعی، خلاقیت در ارائه ایده ها و طراحی روش اجرا و... هنگام ارزشیابی مد نظر قرار می گیرد. در صورتی که فعالیت انتخابی با تکنیک خاصی مانند چاپ دستی یا روش زیر لاک انجام می شود، کیفیت اجرای تکنیک هم در ارزشیابی مورد توجه قرار می گیرد. همچنین در فعالیت های آزاد که شاگردان پس از انجام دادن کار عملی در مورد بهترین کاربرد آن تصمیم گیری می کنند، ارائه ایده های خلاقانه امتیاز بیشتری دارد.

علاوه بر این، شرکت در گفت و گوهای کلاسی و ابراز عقیده درباره آثار هنری مورد بحث یا بررسی فعالیت های هم کلاسی ها پس از انجام کار عملی دارای امتیاز است. موفقیت در دستیابی به اهداف بخش خودارزیابی و انجام فعالیت های پیشنهادی در کلاس هم به کسب امتیاز روزانه منجر می شود. تمیز نگهداشتن خود، وسایل و فضای کارگاه یا کلاس هم در ارزشیابی نهایی مؤثر است. ویژگی های منحصر به فرد شاگردانی که از خلاقیت بیشتری برخوردارند و در طول ساعات برنامه درسی هنر با ارائه ایده های ناب یا بیان نکات تاثیرگذار بر شور و اشتیاق شاگردان کلاس در اجرای بخش های مختلف کلاس می افزایند و انگیزه آنها را برای کار بیشتر می کنند هم مورد توجه معلمان محترم قرار می گیرد و امتیاز ویژه دارد.

دبیرخانه کشوری کیفیت بخشی به فرایند آموزش درس فرهنگ و هنر